

KS. IRENEUSZ WERBIŃSKI

**PROBLEMATYKA
PODEJMOWANA W „STUDIACH WŁOCŁAWSKICH”
(2011–2018)**

„Studia Włocławskie” są czasopismem wydawanym przez Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Ze względu na założony cel niniejszy artykuł będzie miał charakter relacyjny. Taki jego charakter uzasadniony jest tym, że na temat Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku i na temat „Studiów Włocławskich” opublikowano już kilka poważnych artykułów naukowych i kilka znaczących recenzji.

W niniejszym artykule autor ograniczy się zatem do przypomnienia tytułów artykułów i autorów recenzji, które dotąd się ukazały, i postara się dopełnić omówienie problematyki podejmowanej w „Studiach Włocławskich”.

W tomie 1. „Studiów Włocławskich” bp Roman Andrzejewski opublikował artykuł *O tradycjach i możliwościach naukowych włocławskiego środowiska kościelnego* (s. 7–20), a ks. Kazimierz Rulka – artykuł *Geneza i dzieje TTN WSD we Włocławku* (s. 23–43).

W tomie 20. ks. Kazimierz Rulka opublikował artykuł *Towarzystwo Teologiczne we Włocławku (1928–1939) i nieformalna kontynuacja jego działalności w okresie powojennym (1963–1973)* (s. 43–68); ks. Zdzisław Pawlak – *Klub naukowodyskusyjny „Krag” na drodze odradzającego się Towarzystwa Teologicznego we Włocławku* (s. 69–86); ks. Lech Król – *Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we*

KS. IRENEUSZ WERBIŃSKI – prof. zwyczajny dr hab. (teologia duchowości, hagiologia, psychologia), profesor w Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku; członek Prezydium Komitetu Nauk Teologicznych Polskiej Akademii Nauk.

Włocławku w latach 1984–2017 (s. 87–110); ks. Janusz Borucki – *Tematyka spotkań Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku w latach 1984–2017* (s. 111–128); ks. Wojciech Hanc – *Ekumenizm i ekumeniczny wymiar prawd teologicznych w „Studiach Włocławskich” (1998–2017)* (s. 129–152); ks. Ireneusz Werbiński – *Problematyka teologii moralnej i duchowości chrześcijańskiej w „Studiach Włocławskich”* (s. 153–180); ks. Henryk Witczak – *Tematyka włocławska w „Studiach Włocławskich” w latach 1998–2017* (s. 181–220).

Ks. Ireneusz Werbiński w artykule „*Studia Włocławskie*” – *czasopismo Teologicznego Towarzystwa Naukowego Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku*, opublikowanym w „Zapiskach Kujawsko-Dobrzyńskich” (t. 25, Włocławek 2010, s. 39–55), ukazał problematykę podejmowaną w pierwszych dwunastu tomach „Studiów Włocławskich”. Ściśle więc biorąc, niniejszy artykuł ukaze problematykę podejmowaną w w ośmiu ostatnich tomach (13–20) „Studiów Włocławskich”, opublikowanych w latach 2011–2018 (w sumie w tym czasie na łamach „Studiów Włocławskich” opublikowanych zostało 246 artykułów), pomijając te artykuły, które zostały już omówione w wyżej wspomnianych opracowaniach.

Autorami recenzji kolejnych tomów „Studiów Włocławskich” są uznani polscy naukowcy: tom 1. ma dwie recenzje: ks. Waldemara Chrostowskiego – CTh, 4(1998), s. 202–204 i ks. Jerzego Lewandowskiego – AtK, 132(1999), s. 473–476; ks. Jerzy Misiurek opublikował recenzję tomu 3. – AtK, 136(2001), s. 575–577; ks. Jerzy Pałucki opublikował recenzję tomu 4. – AtK, 138(2002), s. 434–437; ks. Jerzy Lewandowski recenzję tomu 5. – AtK, 140(2003), s. 182–184; ks. Ryszard Kamiński recenzję tomu 6. – AtK, 141(2003), s. 442–444; ks. Ireneusz Werbiński – recenzję tomu 17. – AtK, 167(2016), s. 192–196; ks. Paweł Bortkiewicz – recenzję t. 20. – AtK, 171(2018), s. 599–602.

Na początku w zamyśle twórców „Studiów Włocławskich” było umożliwienie publikacji swoich opracowań młodym naukowcom, którzy myśleli o kontynuowaniu rozwoju naukowego po uzyskaniu stopnia doktora. Tymczasem w czasopismach wysoko punktowanych początkującym naukowcom trudno jest przebić się ze swoimi artykułami, które są konieczne do uzyskania stopnia doktora habilitowanego czy naukowego tytułu profesora. Obecnie „*Studia Włocławskie*” mają 6 pkt. i są cenionym periodykiem naukowym, m.in. dlatego, że oprócz początkujących naukowców publikują w nich uznani naukowcy z dyscyplin, które uprawiają.

Warto nadmienić, że we wrocławskim środowisku naukowym doktorzy habilitowani lub profesorowie tytularni notowani są niemal ze wszystkich kierunków teologii i nauk z nią związanych:

- z biblistyki – ks. prof. dr hab. Zdzisław Pawłowski;
- z patrologii – ks. prof. dr hab. Jerzy Pałucki i ks. dr hab. Tomasz Kaczmarek;
- z teologii dogmatycznej i ekumenizmu – ks. dr hab. Wojciech Hanc, prof. UKSW;
- z teologii fundamentalnej – ks. prof. zw. dr hab. Leonard Fic;
- z teologii moralnej – ks. dr hab. Jacek Szymański;
- z teologii duchowości – ks. prof. zw. dr hab. Ireneusz Werbiński i ks. dr hab. Lech Król;
- z hagiografii i hagiologii – ks. prof. zw. dr hab. Ireneusz Werbiński, ks. dr hab. Lech Król;
- z liturgiki – ks. prof. zw. dr hab. Krzysztof Konecki;
- z teologii pastoralnej – ks. prof. zw. dr hab. Jan Przybyłowski i ks. dr hab. Zbigniew Zaremski, prof. UMK;
- z homiletyki – ks. dr hab. Waldemar Karasiński, ks. dr hab. Tadeusz Lewandowski i ks. dr hab. Henryk Sławiński, prof. UP JPII;
- z historii Kościoła – ks. dr hab. Wojciech Frątczak, ks. dr hab. Józef Dębiński, ks. dr hab. Witold Kujawski i ks. dr hab. Józef Szymański;
- z prawa kanonicznego – ks. dr hab. Janusz Gręźlikowski, prof. UKSW, ks. dr hab. Janusz Borucki i ks. dr hab. Krzysztof Graczyk;
- z katechetyki i pedagogiki – ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Bagrowicz i ks. dr hab. Kazimierz Skoczylas;
- z filozofii – ks. dr hab. Zbigniew Pawlak.

Biorąc pod uwagę tematykę podejmowaną w artykułach opublikowanych w tomach od 13. do 20., a która dotąd nie została omówiona, mamy artykuły z niżej przedstawionych dziedzin nauki.

Biblistyka

Z zakresu biblistyki w omawianym okresie w „Studiach Wrocławskich” odnotowane zostały cztery artykuły: jeden ks. prof. zw. dr hab. Waldemara Chrostowskiego i trzy ks. dr. Stanisława Jankowskiego.

Ks. Waldemar Chrostowski w swoim artykule w sposób oryginalny przedstawił teologię błogosławieństw w rozumieniu Starego Testamentu. Najpierw ukazał koncepcję błogosławieństwa, następnie: Boga, który

błogosławi; człowieka, który udziela błogosławieństwa, oraz błogosławieństwo przedmiotów i rzeczy¹.

Ks. Stanisław Jankowski w sposób oryginalny i kompetentny ukazał najpierw obraz pasterza², a w kolejnych artykułach: 1) historię, znaczenie i praktyczny wymiar chrztu – w oparciu o analizę wybranych tekstów biblijnych³, 2) portrety kobiet w genealogii Jezusa⁴.

Patrologia

Z patrologii w latach 2011–2018 zostało opublikowanych osiem artykułów: cztery ks. dr. hab. Tomasza Kaczmarka; trzy ks. prof. zw. dr. hab. Jerzego Pałuckiego; jeden ks. prof. dr. hab. Dariusza Zagórskiego.

Ks. Tomasz Kaczmarek ukazał najpierw jeden z aspektów życia codziennego w Kościele w Afryce, którym jest obyczajowość związana z instytucją małżeństwa. Swoje przemyślenia autor oparł na trzech spośród 129 traktatów, które wyszły spod pióra św. Augustyna: *O dobru małżeństwa (De bono coniugali)*, *O świętym dziewictwie (De sancta virginitate)*, *O małżeństwach cudzołożnych (De adulterinis coniugalibus)*⁵. Ten sam autor omówił też kult męczenników oraz cuda dokonane za ich wstawiennictwem w przemyśleniach św. Augustyna⁶. W kolejnym artykule, w oparciu o świadectwa ojców Kościoła, przedstawił wpływ odnalezienia relikwii św. Szczepana na ożywienie kultu tego świętego⁷. Bardzo specyficzny, ale ciekawy jest podjęty przez ks. Kaczmarka problem dylematu żołnierza chrześcijanina w pierwszych wiekach Kościoła. Autor omówił ten problem opierając się na dziele Tertuliana *De corona (O wieńcu)*⁸.

Dwa artykuły ks. Jerzego Pałuckiego dotyczą twórczości Paulina z Noli. W pierwszym w sposób krytyczny i udokumentowany omówił jego nauczanie

---

¹ W. Chrostowski, *Błogosławieństwa i ich znaczenie w Starym Testamencie*, StWł, 14(2012), s. 51–67.

² S. Jankowski, *Symbolika Pasterza w tekstach biblijnych*, StWł, 17(2015), s. 109–120.

³ Tenże, *Chrzest – historia, praktyka, znaczenie*, StWł, 19(2017), s. 105–130.

⁴ Tenże, *Portrety kobiet w genealogii Jezusa*, StWł, 20(2018), s. 223–242.

⁵ T. Kaczmarek, *Obyczajowość małżeńska w Kościele afrykańskim w czasach św. Augustyna*, StWł, 13(2011), s. 61–70.

⁶ Tenże, *Kult męczenników oraz cuda za ich wstawiennictwem według św. Augustyna*, StWł, 14(2012), s. 77–87.

⁷ Tenże, *Odnalezienie relikwii św. Szczepana „otworzeniem bramy łaskowości Boga”*, StWł, 17(2015), s. 133–144.

⁸ Tenże, *Dylemat chrześcijanina żołnierza w świetle „De corona” Tertuliana*, StWł, 16(2014), s. 147–156.

na temat przyjaźni⁹, a w drugim – teologię chrztu¹⁰. Tenże autor w trzecim artykule przedstawił rolę starożytnej epistolografii w posłudze Kościoła¹¹.

Ks. Dariusz Zagórski ukazał w sposób oryginalny obraz Chrystusa, odczytany z dzieła św. Augustyna *De consensu evangelistarum libri quatuor*¹².

Teologia dogmatyczna

Z tej dziedziny w omawianym okresie opublikowano osiem artykułów. Po jednym artykule napisali: ks. dr hab., prof. UKSW Wojciech Hanc; ks. dr hab. Adam Józef Sobczyk; ks. prof. zw. dr hab. Jan Kazimierz Przybyłowski; ks. prof. dr hab. Czesław Parzyszek; ks. dr Jarosław Lisica; ks. prof. zw. dr hab. Jerzy Misiurek, ks. dr Michał Sadowski i siostra mgr Agnieszka (Henryka) Jabłonowska.

Ks. Wojciech Hanc ukazał różne wymiary Bożego miłosierdzia: najpierw omawiał chrystologiczne znamię Boga bogatego w miłosierdzie, następnie znamię eklezjalne i mariologiczne¹³. Okazją i kanwą do podjęcia tej tematyki był zapowiedziany przez papieża Franciszka Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia (uroczystego otwarcia dokonał papież 8 grudnia 2015 r.). „Studia Włocławskie” poświęciły tej tematyce tom 18. Oprócz ks. Hanca w tym tomie mamy artykuły: Adama Józefa Sobczyka MSF¹⁴, Czesława Parzyszka SAC¹⁵, ks. Jana Kazimierza Przybyłowskiego¹⁶, ks. Jarosława Lisicy¹⁷, ks. Jerzego Misiurka¹⁸ i siostry Agnieszki (Henryki) Jabłonowskiej¹⁹.

---

⁹ J. Pałucki, *Eklezjotwórcza funkcja przyjaźni w nauczaniu Paulina z Noli*, StWł, 14(2012), s. 88–104.

¹⁰ Tenże, *Teologia chrztu w nauczaniu św. Paulina z Noli*, StWł, 19(2017), s. 147–160.

¹¹ Tenże, *Epistolografia w misyjnej posłudze Kościoła. Zagadnienia wybrane*, StWł, 17(2015), s. 121–132.

¹² D. Zagórski, *Jezus Chrystus w „De consensu evangelistarum libri quatuor” św. Augustyna*, StWł, 14(2012), s. 68–76.

¹³ W. Hanc, *Chrystologiczno-eklezjalno-mariologiczne znamię „Boga bogatego w miłosierdzie”*, StWł, 18(2016), s. 9–34.

¹⁴ A.J. Sobczyk, *Miłosierdzie w nauczaniu papieża Franciszka*, StWł, 18(2016), s. 35–50.

¹⁵ C. Parzyszek, *Bulla „Misericordiae vultus” – nieoceniony dar papieża Franciszka*, StWł, 18(2016), s. 51–60.

¹⁶ J.K. Przybyłowski, *Miłosierdzie i sprawiedliwość w porządku religijnym*, StWł, 18(2016), s. 61–74.

¹⁷ J. Lisica, *Rola miłosierdzia w wychowaniu moralnym*, StWł, 18(2016), s. 75–86.

¹⁸ J. Misiurek, *Tajemnica Bożego miłosierdzia w świetle wypowiedzi sługi Bożego Jacka Woronieckiego*, StWł, 18(2016), s. 103–119.

¹⁹ A. Jabłonowska, *Miłosierdzie ojca. Na podstawie przypowieści o „synu marnotrawnym”*, StWł, 18(2016), s. 121–136.

Ponadto Czesław Parzyszek SAC w 20. tomie „Studiów Włocławskich” opublikował artykuł: *Miłosierni jak ojciec – „miłosierni czynem”* (s. 293–308). W tymże tomie ks. Artur Niemira opublikował artykuł *Miłosierdzie w nauczaniu papieża Franciszka do młodzieży z okazji XXXI Światowego Dnia Młodzieży. Kraków 2016* (s. 309–324).

Ks. Michał Sadowski ukazał deklarację *Nostra aetate* w świetle nauki Koranu. Autor wskazał na ich podobieństwa i różnice doktrynalne²⁰.

Teologia fundamentalna

Z teologii fundamentalnej został opublikowany jeden artykuł ks. prof. zw. dr. hab. Jana Perszona. Jego obszerne opracowanie w sposób ciekawy i solidnie udokumentowany ukazuje podstawę tożsamości chrystianizmu, która głównie wyraża się w tym, że Chrystus jest jedynym zbawicielem świata, a Jego Kościół uprzywilejowanym i niezastąpionym narzędziem i środowiskiem Jego łaski. Autor osadził główne myśli w kontekście relacji chrześcijaństwa do innych religii, pytania o zasadność i sens misji chrześcijańskich, wreszcie o możliwość koegzystencji i współpracy wyznawców Chrystusa z przedstawicielami innych wyznań czy osobami obojętnymi religijnie²¹.

Liturgika

Z tej dziedziny znalazły się w tym czasie w „Studiach” cztery artykuły: jeden świeckiego teologa mgr. Dariusza Duszeńskiego; dwa ks. prof. zw. dr. hab. Krzysztofa Koneckiego; jeden ks. dr. hab., prof. UAM Dariusza Kwiatkowskiego.

Świecki teolog Dariusz Duszeński ukazał teologię i celebrację liturgiczną formularza mszy na Przemienienie Pańskie²².

Ks. Krzysztof Konecki w oparciu o wytyczne Konstytucji o liturgii Soboru Watykańskiego II w sposób oryginalny przedstawił naturę roku kościelnego. W artykule tym autor dał odpowiedź na pytanie, czym w istocie swej jest rok liturgiczny w świetle tego dokumentu²³. W kolejnym,

---

²⁰ M. Sadowski, *Deklaracja „Nostra aetate” w świetle nauki Koranu. Podobieństwa i różnice doktrynalne*, StWł, 20(2018), s. 269–282.

²¹ J. Perszon, *Zbawienie poza Kościołem? Kulturowy kontekst pluralistycznej teologii religii*, StWł, 14(2012), s. 228–247.

²² D. Duszeński, *Przemienienie Pańskie*, StWł, 16(2014), s. 79–89.

²³ K. Konecki, *Natura roku kościelnego w Konstytucji o świętej Liturgii*, StWł, 16(2014), s. 157–169.

ważnym artykule ten sam autor omówił mistagogiczny wymiar Liturgii Godzin²⁴.

Natomiast ks. Dariusz Kwiatkowski przedstawił śmierć jako dopełnienie nowych narodzin zapoczątkowanych w sakramencie chrztu. Uczynił to opierając się na formularzu mszy za zmarłych²⁵.

Teologia pastoralna

Z teologii pastoralnej odnotowano w tym czasie w „Studiach Włocławskich” pięć artykułów: jeden ks. dr. Czesława Majdy i cztery ks. prof. zw. dr. hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego.

Ks. Jan Przybyłowski omówił najpierw pastoralne znaczenie ochrony danych osobowych w Kościele katolickim w Polsce²⁶. Ten sam autor w kolejnych artykułach ukazał: 1) duszpasterski wymiar chrztu²⁷, 2) sprawiedliwość ludzką i sprawiedliwość Bożą²⁸, 3) znaczenie komunikacji dla nowej kultury i w Kościele²⁹.

Natomiast ks. Czesław Majda ukazał meandry polskiej religijności na przykładzie parafii wielkowiejskiej (parafii św. Maksymiliana Kolbego we Wrocławiu)³⁰.

Homiletyka

Z tej dyscypliny teologicznej zebrano w omawianym okresie siedem artykułów: dwa ks. prof. zw. dr. hab. Kazimierza Panusia; trzy ks. dr. hab., prof. UJP II Henryka Sławińskiego, jeden ks. prof. zw. dr. hab. Jerzego Bagrowicza, jeden ks. mgr. Stanisława Tofila.

Ks. Henryk Sławiński w pierwszym swoim artykule zwrócił uwagę na to, że jedną z cech współczesnej cywilizacji jest globalna komunikacja, którą umożliwia nowoczesna technologia. Autor w artykule pokazał, jak wykorzystać te techniki w przepowiadaniu słowa Bożego i nie zagubić

---

²⁴ Tenże, *Mistagogiczny wymiar Liturgii Godzin*, StWł, 19(2017), 93–104.

²⁵ D. Kwiatkowski, *Śmierć jako dopełnienie nowych narodzin zapoczątkowanych w sakramencie chrztu. W świetle wybranych tekstów eucharystycznych mszy za zmarłych*, StWł, 19(2017), s. 161–182.

²⁶ J.K. Przybyłowski, *Ochrona danych osobowych w Kościele katolickim w Polsce*, StWł, 14(2012), s. 423–437.

²⁷ Tenże, *Chrzest w praktyce duszpasterskiej*, StWł, 17(2015), s. 223–236.

²⁸ Tenże, *Sprawiedliwość ludzka i sprawiedliwość Boża*, StWł, 19(2017), s. 394–404.

²⁹ Tenże, *Komunikacja w nowej kulturze i w Kościele*, StWł, 20(2018), s. 361–376.

³⁰ C. Majda, *Meandry polskiej religijności na przykładzie parafii wielkowiejskiej*, StWł, 14(2012), s. 409–422.

jego kerygmaticznego wymiaru³¹. W kolejnych artykułach tenże autor podjął: 1) zagadnie czytelności języka w przepowiadaniu homiletycznym³², 2) głoszenie Chrystusa przez słowo pisane³³.

Z dwóch artykułów ks. Kazimierza Panusia pierwszy ukazuje na płaszczyźnie naturalnej i nadprzyrodzonej wartość słowa, jego tajemnicę oraz sztukę przekazu³⁴; drugi przedstawia kontemplację Chrystusowych ran w pobożności i kaznodziejstwie chrześcijańskim³⁵.

Ks. Jerzy Bagrowicz ukazał różne wymiary radości, która powinna towarzyszyć głoszeniu Ewangelii. Autor uczynił to opierając się na adhortacji *Evangelii gaudium* papieża Franciszka³⁶.

Wreszcie ks. Stanisław Tofil w swoim artykule próbuje odpowiedzieć na pytanie: Jaki obraz Boga można odczytać w homiliach drukowanych w „Materiałach Homiletycznych” w Roku Jubileuszowym 2000?³⁷.

Historia Kościoła

Z historii Kościoła zostało w tym czasie opublikowanych dziewięć artykułów: pięć ks. dr. hab. Józefa Dębińskiego; jeden bp. dr. Władysława Blina, jeden abp. dr. hab. Mariana Gołębiewskiego; jeden ks. dr. Tadeusza Fitycha i jeden ks. dr. Antoniego Ponińskiego.

W czterech swoich artykułach ks. Józef Dębiński omówił następujące tematy: 1) meandry Kościoła katolickiego w Rosji³⁸, 2) obozy koncentracyjne zakładane przez komunistów na ziemiach polskich po 1944 roku³⁹, 3) historia zakonu karmelitów dawnej obserwacji⁴⁰, 4) działalność ewangelizacyjna karmelitów trzewickich na terenie

---

³¹ H. Sławiński, *Nowoczesna technologia a liturgia, historia i współczesne wyzwania*, StWł, 14(2012), s. 302–318.

³² Tenże, *O możliwości mówienia o niewyraźnym*, StWł, 19(2017), s. 319–332.

³³ Tenże, *Głoszenie Chrystusa przez słowo pisane*, StWł, 20(2018), s. 391–406.

³⁴ K. Panuś, *Słowo, jego tajemnica i sztuka przekazu*, StWł, 18(2016), s. 183–198.

³⁵ Tenże, *Kontemplacja chrystusowych ran w pobożności i kaznodziejstwie chrześcijańskim*, StWł, 19(2017), s. 307–318.

³⁶ J. Bagrowicz, *Radość głoszenia Ewangelii. Na marginesie katechetycznych wątków adhortacji „Evangelii gaudium” papieża Franciszka*, StWł, 17(2015), s. 237–250.

³⁷ S. Tofil, *Obraz Boga proponowany w homiliach drukowanych w „Materiałach Homiletycznych” w Roku Jubileuszowym 2000*, StWł, 14(2012), s. 446–455.

³⁸ J. Dębiński, *Kościół katolicki w Rosji*, StWł, 14(2012), s. 472–487.

³⁹ Tenże, *Komunistyczne obozy koncentracyjne w Polsce pojałtańskiej*, StWł, 16(2014), s. 60–78.

⁴⁰ Tenże, *O historii zakonu karmelitów dawnej obserwacji, czyli trzewickich (carmelitae calceati)*, StWł, 18(2016), s. 373–390.

Polski⁴¹, 5) udział Kościoła w zjednoczeniu Europy po drugiej wojnie światowej⁴².

W pozostałych czterech artykułach – abp M. Gołębiewski przedstawił dzieje archidiecezji wrocławskiej⁴³, bp W. Blin dzieje parafii św. Stanisława w Mohylewie⁴⁴, ks. T. Fitych omówił mało znane zagadnienie, którym jest walka z nowymi formami niewolnictwa i osobowej degradacji, a okazją do podjęcia tego specyficznego problemu była 800. rocznica śmierci założyciela zakonu trynitarzy – św. Jana z Mathy (1150–1213)⁴⁵, wreszcie ks. Antoni Poniński ukazał mało znane fakty z obchodów tysiąclecia chrztu Polski⁴⁶.

Historia sztuki sakralnej

Z tej dziedziny wiedzy w latach 2011–2018 w „Studiach Włocławskich” został opublikowany jeden ciekawy i oryginalny artykuł ks. dr. Janusza Drewniaka: *Motyw cierpienia Chrystusa w pasji według św. Mateusza Johanna Sebastiana Bacha* (StWł, 18(2016), s. 317–338).

Prawo kanoniczne

Z prawa kanonicznego zostało opublikowanych jedenaście artykułów napisanych przez trzech autorów: sześć przez ks. dr. hab. Krzysztofa Graczyka; cztery przez ks. dr. hab., prof. UKSW Janusza Gręźlikowskiego i jeden przez ks. dr. hab. Janusza Boruckiego.

Ks. Krzysztof Graczyk, w świetle przepisów prawa Kościoła katolickiego ukazał: wymagania ogólne prawnej funkcji proboszcza, potrzebne kwalifikacje na urząd proboszcza oraz zadania proboszcza w zakresie uświęcania i nauczania wiernych⁴⁷.

---

⁴¹ Tenże, *Karmelici trzewickowi i ich działalność ewangelizacyjna w Polsce*, StWł, 19(2017), s. 473–492.

⁴² Tenże, *Udział Kościoła w zjednoczeniu Europy po drugiej wojnie światowej*, StWł, 20(2018), s. 445–464.

⁴³ M. Gołębiewski, *(Archi)diecezja wrocławska w rozwoju historycznym*, StWł, 20(2018), s. 465–480.

⁴⁴ W. Blin, *Rzymskokatolicka parafia św. Stanisława w Mohylewie w latach 1989–1999*, StWł, 14(2012), s. 488–499.

⁴⁵ T. Fitych, *Impuls do walki z nowymi formami niewolnictwa i osobowej degradacji. 800. rocznica śmierci św. Jana z Mathy (1150–1213)*, StWł, 16(2014), s. 106–125.

⁴⁶ A. Poniński, *Mniej znany obraz roku milenijnego*, StWł, 19(2017), s. 455–472.

⁴⁷ K. Graczyk, *Prawno-społeczna funkcja proboszcza w świetle przepisów prawa Kościoła katolickiego*, StWł, 13(2011), s. 71–80.

Tenże autor w kolejnych artykułach omówił: 1) wymóg wolności w podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa⁴⁸, 2) zależność między niepoczytalnością a zdolnością nupturientów do wyrażenia zgody małżeńskiej⁴⁹, 3) nieważność małżeństwa z tytułu braku rozeznania oceniającego i z tytułu niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich⁵⁰, 4) wykluczenie nierozzerwalności małżeństwa⁵¹, 5) wpływ rodziny dysfunkcyjnej na kształtowanie dojrzałości osobowej do małżeństwa⁵².

Ks. Janusz Gręźlikowski ukazał główne problemy związane z separacją małżonków w świetle prawa wybranych państw Unii Europejskiej: Francji, Wielkiej Brytanii, Polski, Hiszpanii, Włoch i Litwy⁵³. W innym artykule przedstawił główne założenia reformy kanonicznego procesu o nieważność małżeństwa dokonanej przez papieża Franciszka⁵⁴.

Z racji 450. rocznicy zakończenia obrad Soboru Trydenckiego ks. Gręźlikowski opublikował artykuł, w którym pokazał, że zainicjowane przez sobór dzieło odnowy i reformy Kościoła było pomyślane jako remedium na sytuację kryzysu spowodowanego wybuchem reformacji. Sytuacja ta stanowiła pewien przełom w dziejach Kościoła i ustawodawstwa kościelnego⁵⁵. Ks. Gręźlikowski w kolejnym artykule ukazał implikacje prawno-duszpasterskie adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia*⁵⁶.

---

⁴⁸ Tenże, *Wymóg wolności wewnętrznej w podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa*, StWł, 14(2012), s. 456–471.

⁴⁹ Tenże, *Niepoczytalność a zdolność nupturientów do wyrażenia zgody małżeńskiej*, StWł, 15(2013), s. 80–92.

⁵⁰ Tenże, *Dowodzenie nieważności małżeństwa z tytułu poważnego braku rozeznania oceniającego i z tytułu niezdolności do podjęcia i wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich*, StWł, 18(2016), s. 253–274.

⁵¹ Tenże, *Wykluczenie nierozzerwalności małżeństwa – symulacja częściowa*, StWł, 19(2017), s. 351–376;

⁵² Tenże, *Rodzina dysfunkcyjna i jej wpływ na rozwój zaburzeń zachowania osoby w kształtowaniu dojrzałości osobowościowej do małżeństwa*, StWł, 20(2018), s. 407–432.

⁵³ J. Gręźlikowski, *Instytucja separacji w prawie europejskim*, StWł, 13(2011), s. 81–95.

⁵⁴ Tenże, *Główne założenia reformy kanonicznego procesu o nieważność małżeństwa dokonanej przez papieża Franciszka*, StWł, 18(2016), s. 235–252.

⁵⁵ Tenże, *Trydencka reforma i odnowa Kościoła. Refleksje w 450. rocznicę od zakończenia obrad Soboru Trydenckiego (1545–1563)*, StWł, 16(2014), s. 126–146.

⁵⁶ Tenże, *Implikacje prawne adhortacji apostołskiej „Amoris laetitia”*, StWł, 19(2017), s. 333–350.

Ks. Janusz Borucki podjął zagadnienie prawa własnego w życiu zakonnym w świetle dokumentów Kościoła po Soborze Watykańskim II⁵⁷. Trzeba przyznać, że zagadnienie jest interesujące i dość rzadko podejmowane w literaturze.

Katechetyka i pedagogika

Z katechetyki i pedagogiki znalazło się w t. 13–20 „Studiów Włocławskich” sześć artykułów: trzy ks. dr. hab. Kazimierza Skoczylasa; jeden ks. prof. zw. dr. hab. Jerzego Bagrowicza; jeden ks. dr. Janusza Drewniaka i jeden ks. mgr. lic. Krzysztofa Mudlafa.

Ks. Kazimierz Skoczylas ukazał ks. Jerzego Popiełuskę jako wzór osobowy w procesie wychowania. Autor stwierdził, że w pedagogice wzory osobowe są bardzo wskazane, jako odniesienie w wychowaniu, szczególnie młodzieży. W artykule autor położył główny akcent na wychowanie chrześcijańskie, gdzie wzorami osobowymi są błogosławieni i święci⁵⁸.

Tenże autor w kolejnych artykułach omówił: 1) zagadnienie katechezy seniorów⁵⁹, artykuł ten jest wart zauważenia i z tego względu, że tematyka ta jest dość rzadko podejmowana; 2) jak można wykorzystać w katechizacji parafialną stronę internetową⁶⁰.

Ks. Krzysztof Mudlaf poruszył temat szkolnictwa katolickiego w świetle dokumentu z Aparacidy⁶¹.

Włocławski muzykolog, ks. Janusz Drewniak, ukazał rolę muzyki w salezjańskim systemie wychowania młodzieży⁶².

Ks. Jerzy Bagrowicz przedstawił w swoim artykule wkład ks. Franciszka Blachnickiego w kształtowanie pedagogii wiary⁶³.

---

⁵⁷ J. Borucki, *Znaczenie prawa własnego w życiu zakonnym. W świetle dokumentów Kościoła po Soborze Watykańskim II*, StWł, 18(2016), s. 217–234.

⁵⁸ K. Skoczylas, *Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko wzorem osobowym w wychowaniu chrześcijańskim*, StWł, 14(2012), s. 217–227.

⁵⁹ Tenże, *Katecheza seniorów*, StWł, 18(2016), s. 199–216.

⁶⁰ Tenże, *Parafialna strona internetowa narzędziem katechetycznym*, StWł, 17(2015), s. 251–266.

⁶¹ K. Mudlaf, *Szkolnictwo katolickie w świetle dokumentu z Aparacidy*, StWł, 19(2017), s. 275–292.

⁶² J. Drewniak, *Muzyka w salezjańskim systemie wychowania młodzieży*, StWł, 19(2017), s. 293–306.

⁶³ J. Bagrowicz, *Ks. Franciszek Blachnicki w służbie pedagogii wiary*, StWł, 20(2018), s. 497–518.

Nauki o rodzinie

Z nauk o rodzinie w latach 2011–2018 w „Studiach Włocławskich” opublikowano pięć artykułów: dwa ks. dr. hab., prof. UMK Zbigniewa Zaremskiego; jeden ks. prof. dr. hab. Wojciecha Cichosza; jeden ks. prof. zw. dr. hab. Czesława Rychlickiego i jeden ks. dr. hab. Janusza Boruckiego.

Ks. Wojciech Cichosz zwrócił uwagę na to, że współczesna rodzina w sposób wyjątkowy poddawana jest wpływowi tzw. kultury neohumanistycznej zaprzeczającej potrzebie istnienia rodziny. W tym kontekście autor podkreślił wartość sakramentalnej godności rodziny oraz szczególną wspólnotowość jej członków⁶⁴. Natomiast ważną rolę małżeństwa i rodziny w kulturowym rozwoju społeczeństwa ukazał artykuł ks. Czesława Rychlickiego⁶⁵.

Kolejny autor, ks. Janusz Borucki, ukazał dwa wymiary wychowania w rodzinie (wychowanie moralne i wychowanie religijne), w świetle adhortacji apostoelskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*⁶⁶.

Ks. Zbigniew Zaremski w oparciu o współczesne nauczanie Kościoła ukazał najpierw rodzinę jako dobro dla ludzkości i Kościoła⁶⁷. W kolejnym artykule autor ten wskazał na potrzebę umacniania podmiotowości rodziny⁶⁸.

Filozofia

Z filozofii w t. 13–20 „Studiów Włocławskich” znalazło się pięć artykułów: dwa ks. dr. hab. Zdzisława Pawlaka; jeden ks. dr. Jana Nowaczyka i dwa ks. mgr. Rafała Szprynca.

Ks. Jan Nowaczyk przedstawił problem istnienia Boga w oparciu o przemyślenia twórcy fenomenologii genetycznej (Merleau-Ponty’ego)⁶⁹.

Natomiast ks. Zdzisław Pawlak podjął problem filozoficznych aspektów ideologii *gender*. Istotne dla artykułu jest omówienie filozoficznych

---

⁶⁴ W. Cichosz, *Wartość rodziny chrześcijańskiej w dobie współczesnych przemian kulturowo-postindustrialnych. Od rodziny nuklearnej do rodziny globalnej*, StWł, 14(2012), s. 248–266.

⁶⁵ C. Rychlicki, *Rola małżeństwa i rodziny w kulturowym rozwoju społeczeństwa*, StWł, 14(2012), s. 267–273.

⁶⁶ J. Borucki, *Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci. W świetle adhortacji apostoelskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, StWł, 14(2012), s. 438–445.

⁶⁷ Z. Zaremski, *Rodzina – najcenniejsze dobro ludzkości i Kościoła. Na podstawie współczesnego nauczania Kościoła katolickiego*, StWł, 18(2016), s. 169–182.

⁶⁸ Tenże, *Umocnianie podmiotowości rodziny w świetle adhortacji „Amoris laetitia”*, StWł, 19(2017), s. 261–274.

⁶⁹ J. Nowaczyk, *Merleau-Ponty o problemie istnienia Boga*, StWł, 15(2013), s. 108–132.

podstaw ideologii *gender* oraz konsekwencje tej ideologii⁷⁰. W innym ciekawym artykule ten sam autor omówił antropologię właściwie pojmowaną jako fundament ekologii integralnej⁷¹.

Doktorant na KUL-u, ks. Rafał Szpryc, przywołał w swoim artykule jednego z wybitnych polskich filozofów, Józefa Marię Bocheńskiego, i ukazał relacje między logiką a filozofią w rozumieniu tegoż filozofa⁷². W kolejnym artykule ten sam autor omówił naturę logiki w ujęciu Józefa Marii Bocheńskiego⁷³.

Antropologia

Z antropologii opublikowano w omawianym okresie w „Studiach” cztery artykuły: jeden ks. prof. zw. dr. hab. Czesława Stanisława Bartnika; jeden przewodniczącego Hiszpańskiego Stowarzyszenia Personalizmu Juana Manuela Burgosa; jeden ks. dr. hab. Zdzisława Pawłaka i jeden ks. dr. Jana Nowaczyka.

Ks. Czesław S. Bartnik w sposób krytyczny i oryginalny ukazał misterium różnych wymiarów ludzkiego „Ja”⁷⁴.

Natomiast ks. Jan Nowaczyk omówił zagadnienie śmierci w ujęciu mędrca Hegezjasza. Artykuł jest osadzony w dość szerokim kontekście: Jan Paweł II o śmierci, G. Scherer i T. Ślipko o śmierci, szkoły sokratyczne na temat śmierci⁷⁵.

Przewodniczący Hiszpańskiego Stowarzyszenia Personalizmu Juan Manuel Burgos przedstawił główne problemy współczesnego personalizmu⁷⁶. Zaś ks. Zdzisław Pawlak problem świadomości w personalistycznej koncepcji człowieka Karola Wojtyły. Autor najpierw omówił rozumienie świadomości przez Karola Wojtyłę, jej funkcje oraz zajął stanowisko krytyczne wobec ukazanego problemu⁷⁷.

---

⁷⁰ Z. Pawlak, *Filozoficzne aspekty ideologii „gender”*, StWł, 16(2014), s. 229–244.

⁷¹ Tenże, *Właściwa antropologia jako fundament ekologii integralnej*, StWł, 18(2016), s. 339–356.

⁷² R. Szprync, *Naczelne funkcje logiki względem filozofii w rozumieniu Józefa Marii Bocheńskiego*, StWł, 18(2016), s. 357–372.

⁷³ Tenże, *Natura logiki w ujęciu Józefa Marii Bocheńskiego*, StWł, 19(2017), s. 493–510.

⁷⁴ C.S. Bartnik, *Misterium ludzkiego „Ja”*, StWł, 14(2012), s. 105–110.

⁷⁵ J. Nowaczyk, *Mędrca Hegezjasza propozycja śmierci*, StWł, 13(2011), s. 108–122.

⁷⁶ J.M. Burgos, *Personalizm dziś*, StWł, 14(2012), s. 341–358.

⁷⁷ Z. Pawlak, *Problem świadomości w personalistycznej koncepcji człowieka Karola Wojtyły*, StWł, 14(2012), s. 359–373.

Religiologia

Z religiologii w latach 2011–2018 w „Studiach Włocławskich” zostały opublikowane cztery artykuły: ks. prof. zw. dr. hab. Jerzego Bagrowicza; ks. prof. dr. hab. Leonarda Fica; ks. dr. Mateusza Potocznego i ks. dr. Michała Sadowskiego.

Ks. Mateusz Potoczny podjął się odpowiedzi na pytanie: czy Bóg chrześcijan i Bóg muzułmanów jest tym samym Bogiem?⁷⁸

Kolejny autor, ks. Leonard Fic, omówił w sposób kompetentny i krytyczny apologetyczne modele recepcji buddyzmu na Zachodzie w XX wieku⁷⁹.

Ks. Jerzy Bagrowicz w swoim artykule podjął pytanie na temat możliwości dialogu z islamem⁸⁰.

Natomiast ks. Michał Sadowski w swoim artykule stwierdza, że koraniczne wyrażenie *ṣibġa Allāh*, pomimo zainteresowania nim współczesnych egzegetów Koranu, należy do sformułowań niejasnych i problematycznych. Autor podejmuje próbę właściwego odczytania tego sformułowania⁸¹.

Psychologia

Z psychologii w omawianym okresie w „Studiach Włocławskich” znalazło się jedno opracowanie autorstwa prof. zw. dr. hab. Antoniego Jozafata Nowaka OFM, który w bardzo ciekawym artykule ukazał wieloraką interpretację dojrzałości ludzkiej⁸².

Katolicka nauka społeczna

Z katolickiej nauki społecznej opublikowano w omawianym okresie cztery artykuły: dwa ks. prof. dr. hab. Janusza Szulista, jeden bp. prof. dr. hab. Henryka Wejmana i jeden ks. dr. Zbigniewa Skrobickiego.

Ks. Janusz Szulist w swoim artykule, na podstawie poglądów Bernharda Waltego, ukazuje osobę ludzką, która z natury ukierunkowana jest na Boga. Artykuł w pierwszej części omawia podstawy systemowe

---

⁷⁸ M. Potoczny, *Bóg chrześcijan i Bóg muzułmanów. Czy jest to ten sam Bóg? Refleksje przy okazji spotkania kultur*, StWł, 18(2016), s. 275–292.

⁷⁹ L. Fic, *Apologetyczne modele recepcji buddyzmu na Zachodzie w XX wieku*, StWł, 18(2016), s. 293–316.

⁸⁰ J. Bagrowicz, „*Nie wycofujemy się*”, czyli o możliwości dialogu z islamem, StWł, 19(2017), s. 77–92.

⁸¹ M. Sadowski, *Koraniczne wyrażenie ṣibġa Allāh w świetle arabskich tekstów chrześcijańskich*, StWł, 19(2017), s. 131–146.

⁸² A.J. Nowak, *Dojrzałość ludzka*, StWł, 14(2012), s. 111–120.

teologii Waltego, a w drugiej części znaczenie wskazań teologii relacyjnej dla interpretowania społeczności⁸³. W kolejnym artykule ks. Szulist omówił zjawisko terroryzmu w świetle nauczania papieża Franciszka⁸⁴.

Ks. Zbigniew Skrobicki ukazał zagadnienie antropocentryzmu w społecznym nauczaniu papieża Jana Pawła II⁸⁵.

Bp Henryk Wejman w swoim artykule próbuje odpowiedzieć na pytanie: jaką rolę pełni miłosierdzie w relacjach społecznych?⁸⁶

* * *

Biorąc pod uwagę liczbę artykułów (89) i rozpiętość tematyczną (17 dyscyplin naukowych), autor artykułu nie był w stanie krytycznie ustosunkować się do treści przedstawionych opracowań, jedynie przedstawił je w ujęciu faktograficznym, wskazując na istotę problemu danego artykułu.

Ponieważ, jak zaznaczono na początku tego artykułu, w tomie 20 „Studiów Włocławskich” zostały zamieszczone osobne omówienia poruszanej w nich problematyki z zakresu: ekumenizmu, teologii moralnej, teologii duchowości oraz z tematyki włocławskiej, tutaj te dyscypliny zostały pominięte.

STRESZCZENIE

„Studia Włocławskie” są czasopismem wydawanym przez Teologiczne Towarzystwo Naukowe Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku. Ze względu na założony cel niniejszy artykuł ma charakter relacyjny. Taki jego charakter uzasadniony jest tym, że na temat Teologicznego Towarzystwa Naukowego WSD we Włocławku i na temat „Studiów Włocławskich” opublikowano już kilka poważnych artykułów naukowych oraz kilka znaczących recenzji.

Niniejszy artykuł ograniczył się do przypomnienia tytułów artykułów i autorów recenzji, które dotąd się ukazały, a następnie autor przedstawił problematykę podejmowaną w „Studiach Włocławskich” (2011–2018), która dotychczas nie była omawiana.

Słowa kluczowe: biblistyka, patrologia, teologia dogmatyczna, teologia fundamentalna, liturgika, teologia pastoralna, homiletyka, historia Kościoła, prawo

---

⁸³ J. Szulist, *Relacja odniesienia w teologii Bernharda Waltego jako sposób interpretacji rzeczywistości społecznej*, StWł, 13(2011), s. 96–107.

⁸⁴ Tenże, *Zjawisko terroryzmu w nauczaniu papieża Franciszka*, StWł, 19(2017), s. 423–438.

⁸⁵ Z. Skrobicki, *Antropocentryzm w nauczaniu społecznym papieża Jana Pawła II*, StWł, 17(2015), s. 277–294.

⁸⁶ H. Wejman, *Społeczny wymiar miłosierdzia*, StWł, 19(2017), s. 405–422.

kanoniczne, katechetyka i pedagogika, nauki o rodzinie, filozofia, antropologia, psychologia, katolicka nauka społeczna.

SUMMARY

“Studia Włocławskie” are organically a part of the activities of the Theological Society of Higher Theological Seminary in Włocławek. Considering the main criterion of the plan of this article, its structure will have a relational character. This is the nature of this article due to the fact that several serious scientific articles and several serious reviews have been published on the subject of the Theological Society of the WSD in Włocławek and on the subject of “Studia Włocławskie” [“Włocławek Studies”].

This article will be limited to a reminder of the titles of articles and reviews that have appeared so far and will try to complete the problems raised in the “Studia Włocławskie” (2011–2018).

Key words: Holy Scripture, patrology, dogmatic theology, fundamental theology, liturgics, pastoral theology, homiletics, Church history.

* * *

Ponieważ artykuł ten jest w całości opracowaniem bibliograficznym, nie podaje się tutaj dodatkowo bibliografii, gdyż byłaby ona zbytecznym powtórzeniem.